

УДК 792.57:78.036.9

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/47-1-12>**Ольга ВОЙЧЕНКО,***orcid.org/0000-0002-7506-8128*

заслужена артистка України,

доцент кафедри естрадного співу

Приватного вищого навчального закладу «Київський університет культури»

(Київ, Україна) *olgavoichenko@gmail.com***ОСОБЛИВОСТІ ВОКАЛЬНОЇ МАНЕРИ ДЖАМАЛИ**

У статті зроблено спробу окреслити стилістику та основні нарративи вокальної манери Сусани Джамаладінової (Джамали). Підкреслюється, що у визначенні творчої індивідуальності вокаліста домінують значення можуть відігравати різні чинники, як візуально-сценічні (іміджеві), так і вокальні. Для вокальної творчості Джамали притаманне домінування співацької компоненти та певне нівелювання інших. Акцентовано увагу на універсальності співачки, яка здатна співати в академічній, естрадно-джазовій, народній манері. Визначено, що великий вокальний діапазон та майстерність оперування голосовим апаратом Джамали є тими рисами, що найбільше вражають. Саме тому її виступи, особливо ті, які здійснюються впродовж останніх років, позбавлені надмірностей у сценічному оформленні та дозволяють сконцентрувати увагу на її вокалі та тих художніх образах, які вона прагне передати. Аналіз репертуару Джамали надає можливість прослідкувати еволюцію творчого шляху виконавиці. На початку своєї кар'єри вона досить часто зверталась до джазових стандартів, естрадних шлягерів, народних пісень у джазовому обробленні. Згодом відбувається формування власного репертуару, автором якого є сама Джамала. Нерідкими є приклади співпраці під час написання слів та музики з іншими музикантами. У використанні різних вокальних манер співачка базує значення надає соул-співу. Соул-виконання реалізується в оздобленні та орнаменталізації мелодики за рахунок мікроглісандування, варіювання мелодики, застосування оспівувань. Граничне нюансування звуку, яке включає його філірування, супроводжується використанням інших вокальних прийомів, зокрема шаут-співу, твангу, глісандо, фальцету та ін. Все це дозволяє втілювати різну художню образність за допомогою мінливості вокальної лінії. Вокальна універсальність Джамали та виразний індивідуально забарвлений тембр є тими рисами, що притаманні для її співацької манери. Вона є однією з найбільш обдарованих представниць української естради сьогодення, чия творчість, як виконавська, так і композиторська, сприяє формуванню якісної музичної культури.

Ключові слова: Джамала, вокал, соул, вокальна манера, джаз, співачка, композитор.

Olha VOICHENKO,*orcid.org/0000-0002-7506-8128*

Honored Artist of Ukraine,

Associate Professor at the Department of Stage Singing

Kyiv University of Culture

(Kyiv, Ukraine) *olgavoichenko@gmail.com***FEATURES OF JAMALA'S VOCAL MANNER**

The article attempts to outline the style and main narratives of the vocal style of Susana Jamaladinova (Jamala). It is emphasized that in determining the creative individuality of the vocalist, various factors can play a dominant role, both visual and stage (image) and vocal. Jamala's vocal work is characterized by the dominance of the singing component and a certain leveling of others. Emphasis is placed on the universality of the singer, who is able to sing in an academic, pop-jazz, folk style. Jamala's great vocal range and mastery of vocal apparatus were determined to be the most striking features. That is why her performances, especially those performed in recent years, are devoid of excesses in stage design and allow you to focus on her vocals and the artistic images she seeks to convey. An analysis of Jamala's repertoire provides an opportunity to trace the evolution of the artist's creative path. At the beginning of her career, she often turned to jazz standards, pop hits, and folk songs in jazz arrangements. Subsequently, she formed his own repertoire, the author of which is Jamala. Examples of collaboration in writing lyrics and music with other musicians are not uncommon. When using different vocal manners, the singer attaches basic importance to soul singing. Soul performance is realized in the decoration and ornamentation of melodies due to microglissando, variation of melodies, the use of chants. Extreme nuance of the sound, which includes its filing, is accompanied by the use of other vocal techniques, including show singing, twanga, glissando, falsetto, etc. All this allows you to embody different artistic imagery through the variability of the vocal line. Jamala's vocal versatility and expressive individually colored timbre are the features that characterize her singing style. She is one of the most talented representatives of Ukrainian pop music today, whose work, both performing and composing, contributes to the formation of quality musical culture.

Key words: Jamala, vocals, soul, vocal style, jazz, singer, composer.

Постановка проблеми. Сусана Джамаладінова (Джамала) є однією з провідних сучасних українських виконавиць. Її перемога на конкурсі Євробачення була закономірною, зважаючи на ґрунтовність музичної підготовки співачки та її високого рівня вокальної майстерності. Сусана Джамаладінова є не лише співачкою, а й композиторкою, яка виконує різноманітний репертуар. Проте наразі специфіка її вокальної манери не здобула ґрунтовного дослідження в науковому дискурсі.

Аналіз досліджень. Вибір тематики, пов'язаної з дослідженням особливостей вокальної майстерності, потребує залучення низки праць, в яких представлено загальні питання, що стосуються виконавської діяльності співака. У такому руслі здійснені розробки вітчизняної авторки С. Гмиріної, яка приділяє увагу розвитку харизматичних якостей соліста-вокаліста в процесі фахової підготовки. У керівництві для вокалістів-початків А. Карягіної містяться, у відповідності до поставленої авторкою задачі, базові положення, що має усвідомити джазовий виконавець задля власного професійного розвитку. Питання розкриття творчої індивідуальності учня в процесі навчання мистецтву естрадно-джазового вокалу окреслено в статті С. Шебеко. Визначення базових особливостей естрадного вокалу, в якому нерідко використовується соул як вокальна манера та специфічний стиль, потребувало звернення до публікацій вітчизняних авторів В. Скоромного, Є. Коваленка, Н. Якобенчука, М. Смородської (М. Фісун).

Мета статті – дослідити особливості вокальної манери Сусани Джамаладінової (Джамали) та виявити основні вокальні прийоми, що використовуються співачкою.

Виклад основного матеріалу. Для кожного співака вкрай важливим завданням є пошук власного стилю, неповторної манери, того, що вирізняє його з-поміж інших виконавців. Дослідники прагнуть виявити, які ж чинники впливають на створення творчої індивідуальності. Нерідко ними підкреслюється роль харизми, іміджу співака у формуванні неповторного сценічного образу. Сучасна авторка С. Гмиріна, аналізуючи харизму співака, відзначає, яким чином вона проявляється в іміджі виконавця. Серед тих показників, які найбільш виразно її визначають, вона перераховує «вокальні та мовні інтонації, тембр голосу, жести, пластику тіла, специфічну ходу, осанку, погляд, одяг та деталі сценічного костюму» (Гмиріна, 2018: 113). Дійсно, доцільність цього твердження є безперечною. Феномен творчої індивідуальності виконавця може включати різні компоненти та проявлятися не лише у вокалі співака. Проте базове

значення у формуванні його творчої своєрідності, на наше переконання, відіграє саме вокал. Аналізуючи специфіку вокалу, доречно наголосити на важливій ролі виконавської манери. «За наявності своєрідної та цікавої манери виконання, виконавця цікаво слухати... Яскрава індивідуальність у своєрідній манері виконання зачаровує, якщо, звісно, вона підкріплена гарним музичним смаком» (Шебеко, 2016: 35).

Джамала є виконавицею, композиторкою, творчість якої характеризується широким спектром стильових напрямів. Вокальні здібності Джамали є настільки визначними, що вона не потребує залучення додаткових засобів задля привернення уваги на сцені. Її великий вокальний діапазон та майстерність оперування голосовим апаратом є тими рисами, що найбільше вражають. Саме тому її виступи, особливо ті, які здійснюються впродовж останніх років, позбавлені надмірностей у сценічному оформленні та дозволяють сконцентруватись глядачам на її вокалі та тих художніх образах, які вона прагне передати. Співачка використовує різні вокальні манери (академічну, джазову, естрадну, народну), прийоми та виконавські техніки в залежності від типу твору. У цьому полягає сутність її творчої унікальності, адже, як правило, співаки добре володіють однією вокальною манерою і дуже рідко – декількома. Джамала, яка здобула професійну освіту за фахом і «естрадно-джазовий», і «академічний» спів, здатна не лише виконувати твори, залучаючи один із даних виконавських наративів, а й міксувати їх у межах одного твору.

Аналіз репертуару Джамали надає можливість прослідкувати еволюцію творчого шляху виконавиці. Серед студійних альбомів співачки можна виокремити такі: «For every heart» (2011), «All or nothing» (2013), «Подих» (2015), «1944» (2016), «Крила» (2018), «Ми» (2021). Також у неї є концертний альбом «For every heart: Live at Arena concert plaza» (2012), збірки «10» (2019), «Свої» (2020), міні-альбоми «Thank you» (2014), «1944» (2016), «Solo» (2019), «5:45» (2021). На початку своєї кар'єри вона досить часто зверталась до джазових стандартів, естрадних шлягерів, народних пісень у джазовому обробленні. Згодом відбувається формування власного репертуару, де автором часто є Джамала. Нерідкими є приклади співпраці в написанні слів та музики з іншими музикантами. Співатором слів до пісні «1944», яка принесла співачці перемогу на пісенному конкурсі Євробачення в 2016 році, був Арт Антонян (Art Antonyan). Під час написання останніх альбомів Джамали – «Ми», «5:45» – співавтором

виступав саксофоніст та піаніст Андрій Чмут, який (окрім інших власних проєктів) є учасником колективу співачки.

Стильове різноманіття напрямів, в яких співала Джамала, є чималим. Творчий підхід співачки передбачає використання різних вокальних манер. Так, під час виконання в ранній період творчості української народної пісні «Ой, верше мій, верше» Джамала застосовувала естрадно-джазову манеру. «Ой, верше мій, верше» – лемківська народна пісня, яка належить до родинно-побутових та весільних. Основний її зміст пов'язаний зі змалюванням долі дівчини, яка закохалась у хлопця та буде виходити заміж, проте вона сумує, що їй не буде добре, як із матір'ю. Дана пісня набула також символічного значення для українців, адже після вигнання лемків з історичної батьківщини в 1944–1946 рр. вона стала символом туги народу за втраченою батьківщиною. Пісня «Ой, верше, мій верше» існує в різних версіях. Можливі варіативні зміни мелодії, хоча базові елементи пісні, зокрема основні інтонації, ритмічна структура та лад, залишаються незмінними. У більшості збірників пісня складається із шести куплетів. Проте і тональність, і розмір можуть варіюватися – 4/4, 2+3/4, 2/4 тощо.

Джамала виконувала пісню «Ой, верше, мій верше» на конкурсі «Нова хвиля» у 2009 році. Тривалість пісні в її виконанні – 3 хвилини 10 секунд. Пісня йде в тональності *des-moll*. Проте виконується лише перший, третій та частково четвертий куплет. Якщо перший куплет вона співає досить статично в естрадній манері у супроводі фортепіано, то вже під час другого починають додаватися інструменти. Виконавський склад включає інструментальний естрадно-джазовий ансамбль з бек-вокалом. Замість третього куплету розпочинається імпровізаційний розділ, в якому Джамала розвиває музичний матеріал, вокалізуючи без слів. Наприкінці цього розділу проходять окремі заключні текстові фрази із четвертого куплету пісні. В якості коди використовуються окремі фрази з початку першого куплету «ой, верше, мій верше», створюючи своєрідну арку до початку твору. Композиція побудована за принципом наскрізного розвитку з динамізацією до кульмінації, яка припадає на кінець твору.

Дану пісню Джамала виконує в естрадно-джазовій манері. Застосовується принцип соул-співу. «Сутністю соул є значна роль імпровізаційності. Дана манера співу характерна орнаментальним оздобленням мелодичної лінії, тонким нюансуванням динаміки, намаганням поєднати різні вокальні прийоми» (Скоромний та ін., 2018: 99).

У процесі співу мелодична лінія набуває своєрідного обрамлення за рахунок появи мелізматички. Це й мікроглісандування, й певне варіювання зі збереженням опорних тонів, й оспівуванням, яке прикрашає загальну лінію. Соул-виконання дозволяє «розфарбовувати» мелодію, виконуючи різні фрагменти із застосуванням філірування звуку, шаут-співу, дьорті-тонів чи вплетенням плачових елементів. Це надає звучанню рівня проникливої сповіді, яка переконує слухача в істинності переживань виконавця. Важливу роль відіграє кожен елемент подачі музичного матеріалу, який проявляється в динаміці, агогії тощо. «Особливої важливості набувають нюанси звуковидобування, звуковедення, агогіки, динаміки, акценти драматургії, що урізноманітнюють творчу інтерпретацію» (Фісун, 2016: 17).

Синкопована ритміка дещо згладжується в інтерпретації Джамали, тобто переважає «тип метроритмічної пульсації, базований на випереджальних або запізнілих мікровідхиленнях від основного пульсу – граунд-біта (англ. *ground beat* – основна пульсація) в джазі» (Карягина, 2008: 15). Цей принцип також наявний і в соул-співу, де нерідко застосовується офф-біт. Наявне варіативне змінення мелодичної лінії, яка набуває іншого забарвлення вже в другому куплеті. Співачка використовує пісню як своєрідний джазовий стандарт, де відразу після проведення теми проходять імпровізації на неї. Під час побудови сольної імпровізації використовується мотивний розвиток. Тип фактури та специфіка аранжування створюють типове естрадне звучання. У різних інтерпретаціях української народної пісні «Ой, верше, мій верше» із шести куплетів використовуються переважно перші три куплети. Джамала інтерпретує дану пісню в джазовій манері. Застосовується такий комплекс виразних засобів, які дозволяють створити цілісне художнє враження. Вибирається склад інструментального супроводу, який дозволить обрамити основну мелодичну лінію у відповідності із творчим задумом аранжувальника та виконавиці.

У пісні «Smile» (2011), де автором музики є Т. Скубашевська, а вербального тексту – Джамала, співачка використовує нарівні з естрадно-джазовою манерою й принципи народного вокалу – східного мелізматичного співу, йодлю, автентичної української вокальної манери, латиноамериканського співу. Ця строкатість прийомів наявна задля ілюстрації мандрів співачки різними країнами. Стилістика кожної країни «звукозображально» змальовуються у вокалі Джамали. Здається, що вкрай важко перевершити цю май-

стерність у комбінуванні народних елементів у джазово-естрадно манеру, що превалює у творі. Проте наприкінці пісні Джамала з легкістю застосовує спів у свистковому регістрі, який дозволяє підкреслити кульмінацію. Висока техніка поєднується з яскравим артистизмом, причому вокальні прийоми застосовуються насамперед не задля демонстрації голосової універсальності, а для кращої передачі образного наповнення пісень.

М. Смородська відзначає, що ті риси, які наявні у творчості Джамали, пов'язані зі стилістикою соул-музики: «рясні мелізматики та вокалізації (зокрема, імпровізаційні – Джамала, Гайтана); лабільність інтонування (офф-пітч, глісандо, висхідні та низхідні «під'їждження» до звуків)» (Смородська 2020: 7). Також доволі важливими є застосування таких принципів звуковидобування та артикуляції, які проявляються в обриванні звука в кінці слів, впровадженні прийомів співу белтінг і фальцет.

У титульній пісні з альбому «Крила» (2018), де автором музики є Джамала, а текст написала Т. Милимко, наявне використання всього спектру вокальних можливостей співачки. Від перших тактів лунає голос, вступного розділу як такого нема. Аранжування на початку пісні обмежується звучанням акустичної гітари в поєднанні із синтезованими звучаннями, які створюють досить прозору в акустичному та динамічному плані картину. Натомість у приспіві відбувається значна динамізація фактури, оркестровки та експресії голосу. Додавання ударних інструментів, перкусії, клавіш підвищують рівень напруження. Пісня є досить

складною в метроритмічному відношенні. Наявні повторювані елементи у заспіві, які постійно повторюються, проте якщо їх виконання на початку є таким, що збігається із сильною долею такту, то закінчення фраз наче розчиняється, припадаючи на слабкі долі, які в поєднанні з низхідними фразами звуковідтворюють те, про що йдеться в пісні. У приспіві використовується активний затактовий висхідний мотив, який робить цей розділ форми набагато більш високим за динамічним рівнем, вокальною теситурою, охопленим регістром. У ній використано куплетну форму, в якій додається бридж, що включає імпровізацію голосом, елементи декламації. На початку заспіву використовується нейтрал, що змінюється кербінгом, згодом наявне використання овердрайв у приспіві.

Висновки. Джамала використовує у своїй творчості різні вокальні манери – естрадно-джазову, академічну, народну. Незалежно від характеру пісні в ній можливе використання принципу імпровізації, застосування соул-манери співу, яка проявляється на рівні ритміки, специфіки інтонування тощо. Джамала досить часто застосовує гортанне вібрато, тванг. Вона в одному вокалізі може продемонструвати гнучкість голосу, величезний вокальний діапазон та вокальні прийоми. Вокальна універсальність Джамали та виразний індивідуально забарвлений тембр є тими рисами, що притаманні для її співацької манери. Вона є однією з найбільш обдарованих представниць української естради сьогодення, чия творчість, як виконавська, так і композиторська, сприяє формуванню якісної музичної культури.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гмиріна С. В. Розвиток харизматичних якостей соліста-вокаліста у процесі фахової підготовки. *Музичне мистецтво в освіту логічному дискурсі*. 2018. № 3. С. 110–115.
2. Карягина А. Джазовый вокал : практическое. пособие для начинающих. Санкт-Петербург : Планета, 2008. 48 с.
3. Скоромний В., Коваленко Є., Якобчук Н. Специфіка вокальної манери соул. *Наукові записки Тернопільського педагогічного університету імені Гнатюка. Серія : «Мистецтвознавство»*. 2018. Вип. 1 (38). С. 95–100.
4. Смородська М. М. Стиль соул в естрадно-джазовому вокальному мистецтві другої половини ХХ століття : дис. ... канд. мистецтвознавства ; Харківська державна академія культури. Харків, 2020. Сумський державний педагогічний університет ім. А. С. Макаренка. Суми, 2020. 237 с.
5. Фісун М. М. Виконавська специфіка соул. *Культура України. Серія : «Мистецтвознавство»*. 2016. Вип. 54. С. 172–180.
6. Шебеко С. С. О проблемах раскрытия творческой индивидуальности ученика в процессе обучения искусству эстрадно-джазового пения. *Культура: теория и практика*. 2016. № 1 (10). С. 34–36.

REFERENCES

1. Hmyryna S.V. Rozvytok kharyzmatychnykh yakosteï solista-vokalista u protsesi fakhovoi pidhotovky [Development of charismatic qualities of a soloist-vocalist in the process of professional training]. *Muzychne mystetstvo v osvitu lohichnomu dyskursi*, 2018. № 3. pp. 110-115 [in Ukrainian].
2. Karyagina A. Dzhazovyyi vokal: prakt. posobie dlya nachinayuschih [Jazz vocals: practice. beginner's manual]. Sankt-Peterburg: Planeta, 2008. 48 p. [in Russian].
3. Skoromnyi V., Kovalenko Ye., Yakobenchuk N. Spetsyfika vokalnoi manery soul [The specifics of the vocal manner of soul]. *Naukovi zapysky Ternopil'skoho pedahohichnoho universytetu imeni Hnatiuka. Serii: Mystetstvovnavstvo*, 2018. Nr 1 (38). pp. 95-100 [in Ukrainian].

-
4. Smorodska M.M. Styl soul v estradno-dzhazovomu vokalnomu mystetstvi druhoi polovyny XX stolittia [Soul style in pop and jazz vocal art of the second half of the XX century]. Dys. kand.. mystetstvoznnavstva. Kharkivska derzhavna akademiia kultury. Kharkiv, 2020. Sums'kyi derzhavnyi pedahohichnyi universytet im. A. S. Makarenka. Sumy, 2020. 237 p. [in Ukrainian].
  5. Fisun M.M. Vykonavska spetsyfika soul [Performing specifics of soul]. Kultura Ukrainy. Seriia: Mystetstvoznnavstvo, 2016. Nr 54. pp. 172-180 [in Ukrainian].
  6. Shebeko S.S. O problemah raskryitiya tvorcheskoy individualnosti uchenika v protsesse obucheniya iskusstvu estradno-dzhazovogo peniya [On the problems of revealing the creative individuality of the student in the process of learning the art of pop and jazz singing]. Kultura: teoriya i praktika, 2016. Nr 1 (10). pp. 34-36 [in Russian].